

Шира Т.Б.кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
фінансово-економічної безпеки, обліку і оподаткування
Української академії друкарства**Shyra Taras**

Ukrainian Academy of Printing

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ЗАГРОЗ НА КОРПОРАТИВНУ БЕЗПЕКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

EVALUATION OF THE IMPACT OF EXTERNAL AND INTERNAL THREATS ON THE CORPORATE SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Швидка та складно передбачувана зміна умов функціонування більшості українських підприємств не дає змогу забезпечувати належний рівень безпеки виключно за рахунок набутого досвіду. Застосування ж теоретичних напрацювань закордонних науковців обмежене внаслідок суттєвої відмінності перш за все національної моделі корпоративного управління. Обґрунтовано власне визначення корпоративної безпеки як діяльності, спрямованої на досягнення взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявних ресурсів та захисту від негативної дії загроз, що уможливорює формування безпечних умов для стійкого розвитку підприємства. Доведено, що забезпечення належного рівня корпоративної безпеки є можливим лише за умови своєчасного виявлення та вжиття захисних заходів стосовно внутрішніх та зовнішніх загроз. Розглянуто взаємозв'язок між загрозами, які виникають на макро- та мікрорівнях. Обґрунтовано сутність основних етапів оцінювання внутрішніх та зовнішніх загроз для формування належного інформаційного підґрунтя розроблення та реалізації управлінських рішень суб'єктами безпеки.

Ключові слова: корпорація, корпоративна безпека, безпека, загроза, інтерес, система, підприємство.

Быстрое и сложно предсказуемое изменение условий функционирования большинства украинских предприятий не позволяет обеспечивать надлежащий уровень безопасности исключительно за счет приобретенного опыта. Применение же теоретических разработок зарубежных ученых ограничено вследствие существенного отличия прежде всего национальной модели корпоративного управления. Обосновано собственное определение корпоративной безопасности как деятельности, направленной на достижение взаимосогласованных корпоративных интересов путем эффективного использования имеющихся ресурсов и защиты от негативного воздействия угроз, что делает возможным формирование безопасных условий для устойчивого развития предприятия. Доказано, что обеспечение надлежащего уровня корпоративной безопасности является возможным лишь при условии своевременного выявления и принятия защитных мер касательно внутренних и внешних угроз. Рассмотрена взаимосвязь между угрозами, которые возникают на макро- и микроуровнях. Обоснована сущность основных этапов оценивания внутренних и внешних угроз для формирования надлежащей информационной основы разработки и реализации управленческих решений субъектами безопасности.

Ключевые слова: корпорация, корпоративная безопасность, безопасность, угроза, интерес, система, предприятие.

A quick and difficult predictable change in the operating conditions of the majority of Ukrainian enterprises does not allow ensuring an adequate level of security solely due to the experience gained. The application of the theoretical developments of foreign scientists is limited due to the substantial differences in the first place the national model of corporate governance. The own definition of corporate security as an activity aimed at achieving mutually agreed corporate interests through the effective use of available resources and protection from the negative impact of threats, makes it possible to create safe conditions for the sustainable development of the enterprise. It is proved that the provision of an adequate level of corporate security is possible only if the timely identification and implementation of protective measures against internal and external threats. The aim of the study is to develop a methodological approach to evaluating the internal and external threats to the corporate security of industrial enterprises. To achieve the goal, the following methods were used: induction and deduction, compar-

ison and systematization in the study of the essential characteristics of the term "corporate security of the enterprise"; synthesis and analysis for the formation of theoretical positions of the implementation of the evaluation of the impact of threats to the corporate security of the enterprise; morphological analysis to clarify the content of the main stages of the evaluation of the impact of threats; graphic for visual presentation of theoretical and methodological material; abstract logical for theoretical generalizations and conclusions of the study. It has been proven that focusing security subject's attention is only on threats that directly affect the corporate security of the enterprise. The relationship between threats that occur at the macro and micro levels is considered. Justification of the need to evaluate and take into account in the process of ensuring corporate security threats arising at the regional, national and international macro-level sub-levels. The expediency of evaluating the impact of threats with the consistent selection of the following main stages: "identification and identification", "analytical" and "coordination" is substantiated. The essence of each stage is determined, as well as their interrelation and requirements for the formation of an appropriate information basis for the development and implementation of management decisions by security subjects.

Key words: corporation, corporate security, security, threat, interest, system, enterprise.

Постановка проблеми. Рівень корпоративної безпеки українських підприємств значною мірою залежить від своєчасного вжиття захисних заходів, спрямованих на протидію або адаптацію до впливу зовнішніх та внутрішніх загроз [1, с. 56]. Вибір загрози як об'єкта дослідження не є випадковим, адже вона разом із ризиком є формою небезпеки. Зниження рівня безпеки є результатом негативного впливу внутрішньої чи зовнішньої загрози. Не може залишитися поза увагою суб'єктів безпеки ризик, але він присутній в кожному рішенні, яке приймається менеджерами підприємства. Зниження ризику – це важливе завдання, але лише його негативний результат, який спричиняє виникнення чи посилення загрози, може привести до збільшення небезпеки. Отже, своєчасне розпізнавання загроз та вжиття захисних заходів забезпечує підтримання корпоративної безпеки на заданому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення безпеки підприємств багато уваги приділяють вітчизняні та закордонні вчені, зокрема Л. Абалкін, О. Ареф'єва, І. Бінько, З. Варналій, О. Власюк, Т. Васильців, З. Герасимчук, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, В. Ковальов, Г. Козаченко, О. Ляшенко, В. Мунтіян, Є. Олейніков, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, В. Франчук, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін. Однак доцільно відзначити недостатню увагу науковців, що приділяється розгляду поняття «корпоративна безпека» й формуванню підходів до оцінювання впливу зовнішніх та внутрішніх загроз.

Метою статті є формування методичного підходу до оцінювання внутрішніх та зовнішніх загроз для корпоративної безпеки промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснений науковий пошук дав змогу виявити, що проблемі забезпечення корпоративної безпеки не приділяється належна увага. Так,

сьогодні існує лише декілька визначень цього терміну, а теоретико-методологічні підходи, методичні основи та практичні рекомендації перебувають на стадії формування. У дослідженні вважаємо за доцільне під час формування визначення корпоративної безпеки спиратися на сутність двох базових понять, таких як «безпека» та «корпорація». Отже, корпоративну безпеку, на нашу думку, можна визначити як діяльність, спрямовану на досягнення взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявних ресурсів та захисту від негативної дії загроз, що уможливорює формування безпечних умов для стійкого розвитку підприємства.

Проведене теоретичне дослідження дало змогу виявити, що проблема оцінювання загроз для корпоративної уваги залишається поза увагою науковців. В нечисленних публікаціях автори обмежуються переліком можливих загроз. Особливої уваги заслуговує стаття О. Рудковського, в якій він пропонує метод оцінювання загроз, в основу якого покладено визначення «максимальної суми відведеного збитку від настання загроз у розрізі функціональних складових корпоративної безпеки підприємства» [2, с. 152]. Потрібно визнати, що ідея визначення суми збитків, яких могло зазнати підприємство внаслідок відсутності своєчасних дій суб'єктів безпеки, не є новою. До недоліків такого підходу можна віднести перш за все суб'єктивність оцінювання можливих втрат, що не може бути забезпечена певним рівнем достовірності. Отже, результативність дій суб'єктів безпеки довести досить складно. На нашу думку, результативність повинна характеризуватися відсутністю втрат від дії загроз, що визначається досягненням та підтриманням корпоративної безпеки на рівні, який визначений внутрішніми положеннями. Такий підхід потребує уточнення та формування відповідного методичного забезпечення,

в основу якого покладено формування послідовності визначення загроз, їх систематизацію та ієрархічне впорядкування для розроблення найбільш доцільних захисних заходів.

Важливими базовим моментом під час оцінювання загроз є їх розгляд лише в окремому спектрі. В більшості наукових публікаціях розглядаються загрози, які безпосередньо впливають на корпоративну безпеку підприємства. Такий підхід можна вважати недостатньо правильним, адже за таких умов суб'єкти безпеки здебільшого можуть вживати оперативних або тактичних заходів. На нашу думку, необхідним є розширення спектру можливих загроз, тобто слід брати до уваги й такі, що виникають на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Вони в певний момент часу можуть не мати безпосереднього впливу на корпоративну безпеку підприємства, але в середньостроковій або довгостроковій перспективі стануть джерелом виникнення загроз, які будуть об'єктом уваги суб'єктів безпеки. Підґрунтям цієї позиції стала ієрархічна модель зовнішнього середовища, запропонована З. Шершньовою [3, с. 34], в якій виділено два рівні, такі як макросередовище (міжнародне, національне, регіональне) та мікросередовище. В макросередовищі три підрівні визначаються своєю сукупністю загроз, які частково пов'язані між собою, тобто вони певним чином масштабуються. Наприклад, посилення фінансової кризи на міжнародному підрівні спричиняє негативні зміни в національній економіці, зокрема зовнішньоекономічного балансу, та зменшує обсяги коштів, виділених на програми регіонального розвитку, що в подальшому провокує зменшення попиту на продукцію певного підприємства.

Наведемо ще кілька загроз на різних підрівнях, які безпосередньо можуть мати вплив на корпоративну безпеку промислових підприємств в Україні. Так, на міжнародному рівні актуальною є загроза посилення конкуренції на європейському ринку та зростання вимог до якості продукції, тому слід переглянути екологічні стандарти та здійснити суттєвий прогрес щодо оновлення технології виробництва промислової продукції з використанням нанотехнологій та нелімітованих ресурсів. До найбільш суттєвих загроз національного підрівня можна віднести перш за все політичну та соціальну нестабільність, військові дії на території країни, посилення останніми роками міграційних процесів, зменшення чисельності населення та скорочення його платоспроможності, зниження технологічного рівня та послаблення наукової складової у виробництві промислової продукції, неконтрольовану зміну інфляційних процесів тощо. Регіональний рівень значною мірою

визначається економічними параметрами розвитку регіону, географічним розташуванням та іншими параметрами.

Узагальнюючи, можемо стверджувати, що оцінювання динаміки та прогнозування впливу загроз на всіх рівнях забезпечують своєчасне розроблення та вжиття захисних заходів задля оптимізації необхідного ресурсного забезпечення.

Продовжуючи розгляд цього аспекту, зазначаємо, що стосовно загроз на мікрорівні суб'єкти безпеки організують спеціальні дослідження та застосовують методи отримання й опрацювання інформації, а щодо макrorівня достатнім є отримання даних із відкритих джерел із чітким відстеженням ключових змін у параметрах розвитку світових ринків, формування та наповнення державного та місцевих бюджетів, окремих урядових програм та стратегій розвитку секторів національної економіки. Правильним також є підхід, за якого загрози макро- та мікрорівнів розглядають у сукупності, але визначають різні пріоритети реагування, а також відстежують зв'язки між ними, тобто будують карту загроз та забезпечують систематичне оновлення параметрів такої моделі. Ключовим є не лише створення такої карти, а саме оперативне оновлення інформації, оскільки за дуже короткий проміжок часу загроза з третім рівнем пріоритетності може перейти на перший рівень, а її реалізація може спричинити суттєві втрати для підприємства. Саме цей аспект покладено в основу методичних засад оцінювання загроз (рис. 1).

Основою першого етапу є якісні інформація, яка формується в системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства та застосовується суб'єктами безпеки для моніторингу зовнішніх та внутрішніх загроз. Потребує уточнення, що ця система формує також певну частину інформації про зовнішнє середовище, зокрема рівень платіжної дисципліни контрагентів, купівельну спроможність споживачів, взаємодію з правоохоронними та фіскальними органами, співпрацю з місцевими громадами. Окрім цього, зміни в зовнішньому середовищі можна відслідковувати за допомогою відкритих джерел інформації, а іноді користуватися послугами суб'єктів зовнішньої безпеки або створювати власний підрозділ конкурентної розвідки.

Аналітичний етап є логічним продовженням попереднього й полягає в ієрархічному впорядкуванні внутрішніх та зовнішніх загроз із представленням результатів у вигляді моделі. Коротко розглянемо сутність цього етапу, розпочавши з обґрунтування необхідності ієрархічного впорядкування загроз. Підставою є та обставина, що одночасна увага суб'єктів безпеки до всіх загроз є неможливою. Потрібно

Рис. 1. Основні етапи оцінювання впливу загроз на корпоративну безпеку підприємства

визначити ту сукупність, яка може спричинити найбільш суттєві втрати. За таких умов поділ на зовнішні та внутрішні може бути опущений, а за основу беруться необхідність та здатність протидіяти. Із переліку визначених на попередньому етапі загроз формується обмежена сукупність, тобто порівняно з попереднім етапом відбувається звуження кола загроз, посилюється концентрація уваги на окремих з них. Для здійснення цього кроку доцільно використати метод опитування експертів. Виділенню підлягають загрози, важливі для суб'єктів безпеки з тактичної та стратегічної точок зору, для відповідного різночасового вжиття захисних заходів. Ієрархічне впорядкування можна здійснювати з використанням теорії графів, в основу якого покладено пошук взаємозв'язків між окремими загрозами з подальшою побудовою матриць залежності та досяжності й виконанням низки математичних розрахунків, що, зрештою, дають змогу визначити рівні пріоритетності протидії ключовим загрозам.

Третій етап є координаційним і, будучи продовженням попереднього, передбачає узго-

дження результатів моделювання впливу загроз із результатами оцінювання корпоративної безпеки. Низький рівень безпеки за певною функціональною складовою та наявність або посилення впливу однієї чи декількох загроз є підставами розроблення та вжиття захисних заходів. На нашу думку, досягнення високої ефективності забезпечення корпоративної безпеки є можливим за рахунок не лише оперативного реагування, але й розроблення тактики й формування стратегії, тобто йдеться не про реагування на факт реалізації загрози, про що свідчать фінансові втрати та отримані збитки за результатами фінансово-господарської діяльності підприємства, а про завчасне прогнозування таких із розробленням превентивних захисних заходів, тобто здійснення дій на випередження. Потрібно враховувати, що всі дії на випередження потребують не лише організації, налагодження взаємодії між окремими виконавцями, але й виділення ресурсного забезпечення, для найбільш ефективного використання якого доцільним є формування декількох можливих сценаріїв. Інша важлива базова обставина полягає в необхідності одно-

часного вжиття захисних заходів стосовно різних і не завжди пов'язаних між собою загроз. Ще одна обставина передбачає те, що одні загрози актуальні в поточному періоді, інші будуть суттєво впливати на корпоративну безпеку в тактичному вимірі, а можуть бути визначені й такі, увагу на протидію яким доцільно звертати з огляду на стратегічну необхідність забезпечення безпеки бізнесу. Отже, третій етап передбачає визначення всіх базових обставин та внесення необхідних змін у тактику та стратегію забезпечення корпоративної безпеки підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнюючи, вважаємо доцільним іще раз підкреслити, що результати оцінювання загроз

формують необхідне інформаційне підґрунтя не лише для вжиття захисних заходів, але й для внесення змін у діяльність підприємства задля збільшення ефективності його фінансово-господарської діяльності та адаптації відповідно до динаміки процесів у сфері здійснення бізнесу, протидія яким є неможливою або недоцільною. Отримані результати створюють базис удосконалення процесу забезпечення корпоративної безпеки шляхом розроблення відповідних механізмів та вибору найбільш доцільної стратегії. Подальшого дослідження потребує розроблення методичних засад оцінювання корпоративної безпеки в умовах українських підприємств.

Список використаних джерел:

1. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства : монографія / за заг. ред. А. Штангрета. Львів : Укр. акад. друкарства, 2017. 276 с.
2. Рудковський О. Оцінювання загроз і небезпек корпоративної безпеки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2012. Вип. 10. С. 150–155.
3. Шершньова З., Оборська С. Стратегічне управління : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 1999. 384 с.

References:

1. Shtanhret A. (2017). *Oblikovo-analitychne zabezpechennya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryemstva [Accounting and analytical support for managing the economic security of the enterprise]*. L'viv : Ukr. akad. drukarstva. (in Ukrainian)
2. Rudkovskiy O. (2012). *Otsiniuvannia zahroz i nebezpek korporatyvnoi bezpeky [Assessing the threats and dangers of corporate security]*. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu. 2012. Vol. 10. P. 150–155. (in Ukrainian)
3. Shershynova Z., Obors'ka S. (1999). *Stratehichne upravlinnia [Strategic management]*. Kyiv : KNEU. (in Ukrainian)